[א]והתנן [א]הרכינה ומיצה הרי זו תרומה א"ל הא איתמר עלה אמר רבי אבהו (א) משום יאוש בעלים נגעו בה: והחנווני אינו חייב להטיף וכו': איבעיא להו רבי יהודה ארישא קאי ולקולא או דלמא אסיפא קאי ולחומרא ת"ש דתניא רבי יהודה אומר ערב שבת עם חשיכה חנווני פטור מפני שחנווני טרוד:

מתני' [ב]השולח את בנו אצל חנווני [ג](ופונדיון בידו) ומדד לו באיסר שמן ונתן לו את האיסר שבר את הצלוחית ואבד את האיסר חנווני חייב רבי יהודה פוטר שעל מנת כן שלחו ומודים חכמים לר' יהודה בזמן שהצלוחית ביד התינוק ומדד חנווני לתוכה שחנווני פטור:

גמ' בשלמא באיסר ושמן בהא פליגי דרבנן סברי [ג]לאודועי שדריה ור' יהודה סבר לשדורי ליה שדרי' אלא (ב) שבר צלוחית אבדה מדעת היא אמר רב הושעיא הכא בבעל הבית מוכר צלוחיות עסקינן וכגון שנטלה חנווני על מנת לבקרה וכדשמואל [ה]דאמר [ד]שמואל הנוטל כלי מן האומן על מנת לבקרו ונאנס בידו חייב לימא דשמואל תנאי היא *אלא רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו הכא בחנווני מוכר צלוחיות עסקינן ואזדא רבי יהודה לטעמיה ורבנן לטעמייהו אי הכי אימא סיפא מודים חכמים לר' יהודה בזמן שהצלוחית ביד התינוק ומדד חנווני לתוכה שחנווני פטור והא אמרת לאודועי שדריה אלא אביי בר אבין ור' חנינא בר אבין דאמרי תרווייהו הכא במאי עסקינן

כגון

משום יאוש בעלים. שהלוקח מתיאש ומפקיר אותו מיצוי מפני שטורח לו להמתין עד שיתמצה אבל (ג) תרומה לא שייך יאוש דמ"מ תרומה היא ואסורה לזרים: **ארישא קאי.** דקתני חייב להטיף שלש טיפין לעולם ואתא רבי יהודה למימר דבערב שבת אינו חייב: **או אסיפא קאי.** דקתני דחנווני פטור מלהטיף ואתא איהו למימר דאינו פטור אלא בערב שבת עם חשיכה: **פ"ש.** דאסיפא קאי: **מתני'** מצאתי הגהת רבינו זקני אבי אמי מ"כ **השולח בנו אצל חנווני ופונדיון בידו.** שהוא שני איסרין להביא לו באיסר שמן ואיסר יתן לו החנווני וכן עשה מדד לו באיסר שמן והאיסר מסר לתינוק להביא לאביו האיסר והשמן. (ד) ומי שמפרש ונתן לו תינוק את האיסר לחנווני וגם מפרש ואבד את האיסר הוא השמן הלקוח באיסר טעות הוא ואינו לשון משנה וגם כשבעל הגמרא תמיה בשלמא באיסר ושמן בהא פליגי מאי קאמר מי איכא פלוגתא באיסר והלא לא אבד אלא השמן ואם תאמר (ה) לתניי' לפונדיון במתני' לא הוצרך שכן דרך רוב סחורתן כי איסרין לא היו מצויין כפונדיונין כמו שנוהגין במחליות שנותן פשוט ומקבל מחלה ואוכל בדמי מחלה. כן פירש זקני מ"כ: **ושבר התינוק את הצלוחית.** ונשפך השמן: **ואבד האיסר.** שנתן לו החנווני עם השמן בדמי הפונדיון שהביא לו: **החנווני חייב לשלם.** הצלוחית והשמן והאיסר וטעמא מפרש בגמ': **שעל מנת כן שלחו.** האב לבן אצל חנווני שימסור החנווני לבן האיסר והשמן: **ומודים חכמים לר' יהודה כו' שחנווני פטור.** בצלוחית לבד אבל בשמן ואיסר חייב (ו). ה"ג בפי' רבינו חננאל ובספרים ישנים: **גמ' בשלמא באיסר ושמן** **בהא פליגי כו'.** האיסר שנתן החנווני לתינוק והשמן שבצלוחית: **לאודועיה.** לחנווני שצריך לשמן שדריה האב לבנו כדי שישלח לו חנווני מה שישלח לו על ידי שלוחו פקח ורבי יהודה סבר לשדורי ליה ביד בנו שדריה: **אלא צלוחית.** אמאי חייב חנווני לשלם: **אבדה מדעת היא.** דכי מסרה לתינוק שאינו יודע לשמרה הפקר הוא זה ואינו חושש אם יחזירנה בנו בידו ריקנית אלא שישלח לו החנווני מה שישלח משלו הן שמן הן איסר ביד פקח ופונדיון שנטל בנו בהליכה נהי נמי דאבדה מדעת היא מכל מקום בחזרה יפה מחייבין חכמים הואיל ואמרינן לאודועיה שדריה: **בבעל הבית.** האי שולח בנו מוכר צלוחיות הוא וניחא ליה שיקנה אותה חנווני אם ירצה לקנותה: **שנטלה חנווני.** מיד התינוק: **לבקרה.** (ז) אם שלימה היא על מנת לקנותה: **כדשמואל.** היא פלוגתא דרבנן ורבי יהודה דבנטילה קנאה מיד שהרי מסתמא ימצאנה שלימה ויתכוין לקנותה והוא דקיצי דמיה כדלקמן (פח.) דקני ליה מיד וכשמחזירה ליד התינוק הרי הוא כמשליכה לאיבוד ונאנס בידו קרינא ביה ולא מיפטר עד שיחזירנה ליד בעלים עצמן שהרי משנטלה נתחייב באחריותה [ד](ואע"ג דתניא כוותיה דשמואל בפ' ד' נדרים (נדרים לא:) בהליכה חייב כו'): **ע"מ** (ח) **לבדקו.** ולעכבו: **ונאנס בידו.** כגון שנפל מידו ונשבר: **חייב.** והוא דקיצי דמיה כדמפרש לקמן דסמכא דעתיה לקנותה אחרי שפסק דמיו ואפילו אם חוזר בו ואומר איני חושש בכלי זה לקנותו ונאנס בידו קודם שהחזירו לבעליו חייב דמדאגביה ע"מ לבדקו ולקנותו אחרי כן הוא דלאחייב ליה באחריותו וכיון דלאחייב באחריותו היכי מיפטר תו עד שיחזירנו לבעליו וה"ג רבנן מחייבי כדשמואל ורבי יהודה לית ליה דשמואל והיינו דקתני סיפא ומודים חכמים לר"י כו' הכי קאמר מודים חכמים לרבי יהודה שאם נטלה על מנת שלא לבדקה הרי הוא כאילו צלוחית ביד תינוק ומדד חנווני לתוכה שפטור: **הכא בחנווני מוכר צלוחיות.** והך צלוחית דמתניתין של חנווני היא שנשלח לו בעל הבית בנו ביד לקנות צלוחית ממנו והביאה לו צלוחית בה שמן והלכך האי צלוחית ליכא אבדה מדעת. **דרבנן לטעמייהו.** דאמרי גבי איסר ושמן חייב דלאודועיה שדריה ורבי יהודה לטעמיה דלשדורי ליה שדריה והוא הדין לצלוחית ולצלוחית ביד בנו שדריה לבנו: **והאמרת לאודועיה שדריה.** ולא היה לו למסור הצלוחית לבנו של בעל הבית: **אלא אביי בר אבין ורב חנינא בר אבין דאמרי תרווייהו.** לא תוקמה לא בחנווני מוכר צלוחיות ולא בבעל הבית מוכר צלוחיות אלא הכא בצלוחית המיוחדת למדה עסקינן ונטלה חנווני מיד תינוק למוד בה לצורך התינוק ואע"ג דאבדה מדעת היא כיון שנטלה נתחייב בשמירתה עד שיחזירנה לידו של בעל הבית:

כגון

והתנן הרכינה ומיצה הרי היא של תרומה. תימה אמאי הוי של תרומה והא אינו חייב לתרום אלא אחד מן נ' א"כ כמו אותן מדות של חולין תהיה של תרומה ושל חולין היו בלא הרכינה ומילה וי"ל דבשקרא שם על אותה מדה גמר בדעתו שתהיה כולה תרומה עם המיצוי ודוקא בתרומה אמר הרכינה ומילה הוי תרומה אבל לענין מעשרות לא דהמרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין: **משום יאוש בעלים נגעו.** הוי מצי לשנויי דהוי תרומה משום דאין ברירה דבשקרא שם אין ידוע איזה יהא למטה: **אלא צלוחית אבדה מדעת היא.** ואע"ג דפונדיון נמי אבדה מדעת היא שמשלחו ביד תינוק מ"מ כיון שהפונדיון של בעל הבית נשאר ביד החנווני אינו פוטרו עד שיביאו לידו שוה פונדיון שמן ואיסר ואם היה מחזיר אותו פונדיון עצמו לתינוק הכי נמי דהוה פטור: **וכגון** שנטלה חנווני על מנת לבקרה כדשמואל כו'. וסיפא דקתני ומודים חכמים לרבי יהודה בזמן שהצלוחית ביד תינוק דפטור לאו דוקא ביד תינוק אלא אפי' נטלה נמי ע"מ שלא לבקרה: **הלוקח** כלי מבית האומן ע"מ לבקרו ונאנס בידו חייב. לכאורה נראה דחייב משום דחשיב כשואל דפ"ק ד' נדרים (נדרים דף לא.) מפרש טעמא דשמואל דקסבר הנאת לוקח היא היינו כשואל שכל ההנאה שלו ועוד דבפ' האומנין (ב"מ דף פ:) גבי הא דאמר רב חסדא לא שנו הא דקתני שלחה ומתה חייב אלא כשהחזיר' בתוך ימי שאלתה אבל לאחר ימי שאלתה פטור ומסיק אימור דמסתברא דפטור משואל וחייב כנושא שכר הואיל והנה מהנה תניא כוותיה [דאמימר] הלוקח כלי מבית האומן כו' ונאנסו בהליכה חייב בחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר פירוש לכך פטור (ט) בחזרה כשנאנסו שאינו אלא שומר שכר ומדמייתי מינה אההיא דהחזירה לאחר ימי שאלתה משמע דהא דקתני נאנסו בהליכה חייב דהוי מטעם שואל א"כ מילתיה דשמואל נמי הוי מטעם שואל דהא מההיא ברייתא מייתי בנדרים (שם:) סייעתא לשמואל מיהו רש"י פירש בב"מ (שם) דנאנסו בהליכה חייב משום דחשיב כלוקח ומ"מ מייתי מינה שפיר (י) אההיא דאמימר כי היכי דחשיב ליה ברייתא נושא שכר בחזרה אע"פ שבטל המקח משום דעד השתא היה כלוקח הכי נמי שואל אחר שכלו ימי שאלתה הוי שומר שכר כיון שנהנה בשאלה עד עכשיו וכן נראה לר"י דחשיב לוקח ומייתי ראיה מההיא דלקמן דלא מייתי קרי לפוס נהרא דאמר רב כהנא אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ואי שואל הוי אמאי לא יוכל להקדיש מה שהשאיל ביד אחרים כמו שהמשכיר יכול להקדיש כדאמרי' בפ' האומר משקלי עלי (ערכין דף כא. ושם) ואין נראה לרשב"א ראיה דהתם לא על מנת לבקרם נטלם אלא על מנת לקנות מיד ולכך אין יכול המוכר להקדישו והשיב לו ר"י דמשמע שנטלם כדי לבקרם מדמייתי ליה אדשמואל ואין להקשות אי שואל הוי אמאי לא פטור החנווני כשנטלה על מנת לבקרה והחזירה ליד התינוק דכלתה שאלתו כיון שהחזירה למקום שלקחה דהא אמר בסמוך לרבי יהודה שואל שלא מדעת שואל הוי המחזירה ליד התינוק פטור דהתם ודאי הוי (פ) שואל שלא מדעת אינו חייב להחזירה אלא למקום שנטל אבל הכא דשואל מדעת הוא חייב להחזיר ליד בעלים:

אי הכי אימא סיפא ומודים חכמים לר' יהודה כו'. ורבה ורב יוסף סברי כו' בזמן שהצלוחית ביד התינוק דהיינו שהביאה מבית אביו:

מר

עין משפט נר מצוה

קי א מיי' פי"א מהל' תרומות הל' טו:

קיא ב ג מיי' פי"ב מהל' שלוחין ושותפין הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפח סעיף ב:

ד מיי' פי"ד מהלכות מכירה הל' יד סמ"ג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' קפו וסי' ר סעיף יא [רב אלפס ב"מ פ"ח דף קכב. וברא"ש שם סימן יג]:

◆

רבינו גרשום

דמיירי בה דין דמדות: הרי היא של תרומה. דמה שמיצת לא הוי דבעל הבית דלהוי חולין אלא כיון שמדד בה תרומה הרי היא תרומה המצוי. ומתני' קאמר דמוכר הוי דהיינו בעל הבית: אמר ר' אבהו החם במתני' להכי של מוכר הוי דמשום יאוש בעלים נגעו בה. שמתיאש הלוקח מאותו מצוי שאינו רצונו להמתין עד שיתמצה כולו אבל הכא בתרומה לא ידע מאן ניהו בעלים דתרומה דלייאשו מיניה להכי הרי הוא של תרומה. ר' יהודה ארישא קאי ולקולא דקתני רישא המוכר חייב להטיף לו ג' טיפין בכל עת מכירה ואתא ר' יהודה למימר ערב שבת עם חשיכה פטור דהיינו קולא. או דלמא אסיפא אחנוני קאי ולחומרא דר' יהודה אומר ע"ש עם חשיכה החנוני פטור מלהטיף אבל בשאר זמן חייב להטיף. הוו שמעינן דאחנוני קאי כדאמר מפני שחנוני טרוד אותה שעה שקונין ממנו רבים: פיס' השולח את בנו כו' ונתן לו את האיסר שיוליך לחנוני. שיבר התינוק את הצלוחית בחזירתו עם השמן ואיבד את השמן שקנה באיסר. חנוני חייב לשלם האיסר והצלוחית לבעל הבית. ר' יהודה פוטר חנוני שעל מנת כן שלחו. כלומר בעל הבית פשע ששילח ביד תינוק ואבידה מדעת היא: ומודים חכמים לר"י. אע"פ שמחייבין החנוני כששיבר התינוק בחזירתו שהיה לו לחנוני להוליך מודים אם כל זמן שהצלוחית עדיין ביד תינוק ועד שחנוני מודד לתוכה נשברה פטור החנוני: בשלמא איבד את האיס'. כלומר את השמן באיסר כו' בהא פליגי דרבנן סברי לאודועי לחנוני שגר ליה ביד תינוק כדי שיבין שתינוק אינו בר הבאת שמן ושלח בידו כדי שיביא לו החנוני עצמו או שלוחו. ור' יהודה סבר לשדורי ממש שדרי' לתינוק ואם שפך התינוק מה פשע יש לחנוני בכך: אלא שיבר תינוק לצלוחית. אמאי מחייבי רבנן לחנוני והלא אבידה מדעת היא שעשה בעל הבית ששלחה אפילו ריקנית ביד תינוק שדרכו לשבור: אמר רב הושעיא. האי דמחייבי רבנן לחנוני כששיבר צלוחית לא בשיבר תינוק מיירי אלא בשיבר חנוני עצמו מיירי. והכא בבעה"ב מוכר צלוחיות עסקינן וכגון שנטלה חנוני צלוחית ונטלה על מנת לבקרה אם יפה היא ונפלה מידו ונשברה וכדשמואל דאמר כו'. לימא הא מלתא דשמואל תנאי היא דר' יהודה דפטר חנוני לית ליה דשמואל: לעולם [illegible] אלא במאי פליגי ר' יהודה ורבנן בצלוחית בחנוני [illegible]

מסורת הש"ס

א) תרומות פי"א מ"ח, ב) רש"ל מ"ז, ג) נדרים דף לא., ד) ס"א ל"ג ועיין רש"ל, ה) נ"ל דהר. רש"ם,

◆

גליון הש"ס

גמרא אלא רבה וכו'. עי' ב"ק דף קד ע"א תוס' ד"ה רבה:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' אבהו אמר רבי יוחנן משום יאוש: (ב) שם אלא צלוחית כצ"ל ותיבת שבר נמחק: (ג) רשב"ם ד"ה משום יאוש וכו' אבל גבי תרומה: (ד) ד"ה מצאתי וכו' ומי שמפרש. נ"ב וא"ל לפי פירוש זה דלא גרסינן במשנה ופונדיון בידו יקך היא גירסת הרי"ף והרא"ש: (ה) באו"ד ואת"ל הא דתנייה לפונדיון במתניתין דידך לא הוצרך יש לומר שכן דרכן: (ו) ד"ה ומודים וכו' חייב הס"ד ואח"כ מתחיל נמצא כ"ג וכו' ישנים בשלמא הכ"ל: (ז) ד"ה לבקרה לבודקה אם שלימה: (ח) ד"ה ע"מ לבקרו לבדקו: (ט) תוס' ד"ה הלוקח וכו' לכך פטור כשנאנסו בחזרה לפי שאינו אלא שומר שכר ומדמייתי מינה סייעתא אההיא דהחזירה: (י) באו"ד שפיר סייעתא אההיא דאמימר:

◆

מוסף רש"י

על מנת לבקרו. ואם אין בו מום יקחנו (ב"מ פא.) אם יפה יתן לו דמיו, ואם לאו יחזיר לו כליו (נדרים לא.). ונאנס בידו. שנשבר, חייב. לוקח לשלם לו (שם).

מכאן שייך לשחוד הבא

הכישה. זה שאינו לפי כבודו, אם הכישה הכלה אחת להשיבה, נתחייב בה. לאהדורה, הואיל והקפיל (ב"מ לז.). כגון רב ספרא. בשאלתות דרב אחא (שאילתא לו) והכי הוי עובדא, דרב ספרא הוה ליה חפץ אחד למכור ובא אדם אחד לפניו בשעה שהיה קורא ק"ש ואמר לו תן לי החפץ בכך וכך דמים ולא ענהו מפני שהיה קורא ק"ש, כסבור זה שלא היה רוצה ליתנו בדמים הללו והוסיף אמר תנהו לי בכך יותר, לאחר שסיים ק"ש אמר לו טול החפץ בדמים שאמרת בראשונה, שבאותן דמים היה דעתי ליתנם לך (מכות כד.). דהתם אפשר בתשובה. כל זמן שלא הוליד ממזר יפרוש הימנה ויתגרש, אבל מדות גזל את הרבים הוא ואינו יודע למי יחזיר, ואע"ג דקי"ל יתקן בהם צרכי רבים, לאו תשובה מעליא היא (יבמות כא.).

◆

פי' רשב"ם העקרי

והתנן. גבי מפרים תרומה שתי מדות מן המאה שאם הרכינה הבעלים למדה ונתמלא שמן בשולי הכלי הרי הוא של תרומה ושתנו לכהן ובמתני' נמי תהר של לוקח: **הא אתמר עלה.** דמתני' דהכא משום יאוש בעלים נגעו בה [illegible] **ארישא קאי ולקולא.** [illegible]

[illegible]